

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2023.33>**Д. Околотенко,**аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРОДОВЖЕННЯ СТРОКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРОКУРОРОМ

Одноставно визнаною гарантією дотримання розумної тривалості кримінального провадження є процесуальні строки, які своєю координуючою роллю сприяють систематизації кримінального процесу, забезпечуючи дотримання процесуальної дисципліни учасниками кримінального провадження. Законодавець, як правило, передбачає строк для вчинення будь-якої дії або вжиття будь-якого заходу в кримінальному процесі, недотримання якого призводить до порушення прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. Одним з найважливіших видів строків є регламентований кримінальним процесуальним законодавством визначений період часу, наданий для здійснення досудового розслідування.

Відтак, оперативність досудового розслідування кримінального провадження ґрунтується на положеннях частини 1 статті 219 КПК України, відповідно до якої строк досудового розслідування обчислюється з моменту повідомлення особі про підозру до дня звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотанням про закриття кримінального провадження або до дня ухвалення

рішення про закриття кримінального провадження.

Однак, у разі потреби вчинення тих або інших процесуальних дій, спрямованих на встановлення усіх обставин кримінального правопорушення та необхідних для закінчення досудового розслідування, законом передбачено можливість збільшення його тривалості внаслідок оцінювання в цьому потреби відповідними суб'єктами визначеними у ст. 294 КПК України.

Питання обчислення строків досудового розслідування наразі є одним із найбільш обговорюваних та дискусійних у юридичній спільноті. Так, при вивченні даної проблематики неможливо обійти увагою роботи таких дослідників як: І. В. Гловюк, Є. О. Говорун, Х. М. Грицак, С. О. Заїка, Є. Г. Коваленко, Н. З. Рогатинська, В. В. Рожнова, О. О. Торбас, С. Б. Фомін, Г. В. Юркова та інші. Щодо порядку продовження строків розслідування, то він був предметом аналізу таких вчених як: Ю. Аленін, В. П. Жмудінський, М. О. Менжега, О. В. Музиченко, М. В. Членов тощо. Однак наразі залишається безліч питань, що потребують ретельного вивчення та вирішення. Зокрема, це стосується і процесуального порядку продовження строків досудового розслідування, який потребує додаткового

аналізу з урахуванням оновленої нормативної регламентації їх перебігу.

Власне, одним із суб'єктів кримінального процесу, відповідальним за дотримання процесуальної дисципліни під час досудового розслідування виступає прокурор. Так, відповідно до ст. 36 КПК України зазначений учасник кримінального провадження уповноважений приймати процесуальні рішення щодо продовження строків досудового розслідування за наявності передбачених законом підстав, а також погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про продовження строків досудового розслідування.

У статтях 294, 295, 295-1 КПК України з урахуванням змін, внесених Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо посилення самостійності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури» від 08 грудня 2023 року № 3509-IX, передбачено загальні положення та процесуальний механізм пролонгації строків розслідування. Зокрема, відповідно до згаданих приписів законодавець передбачає дві процедури продовження зазначених строків. Відповідно до першої – термін досудового розслідування продовжує прокурор (у межах строку, встановленого п. 1 ч. 4 ст. 219 КПК), керівник окружної прокуратури, керівник обласної прокуратури або його перший заступник чи заступник, заступник Генерального прокурора (до трьох місяців). У другому випадку строк досудового розслідування (до шести та до дванадцяти місяців) продовжується слідчим суддею за клопотанням слідчого погодженого відповідним прокурором вищого рівня [1].

Як убачається, законодавцем чітко визначено послідовність та уповноважені суб'єкти для прийняття рішення про продовження строків, а саме спочатку прокурором – до трьох місяців задля забезпечення дотримання

розумних строків досудового розслідування. Водночас продовження цього строку із порушенням послідовності до шести місяців, минаючи його продовження до трьох місяців, або одразу вирішення слідчим суддею питання про продовження строків до дванадцяти місяців, без попереднього розгляду питання про продовження такого строку до шести місяців, може призвести до затягування досудового розслідування, що є недопустимим [2].

Процесуальний порядок продовження строку досудового розслідування прокурором регламентований у положеннях ст. 295 КПК України, де законодавець визначив певні запевнення у тому, щоб прокурором вищого рівня було прийняте законне та вмотивоване рішення щодо продовження строків розслідування. *По-перше* такі запевнення передбаченні у вимогах до змісту клопотання про продовження строків. Зокрема, даний процесуальний документ серед іншого повинен містити перелік процесуальних дій, проведення або завершення яких потребує додаткового часу; значення їх результатів для судового розгляду; строк, необхідний для проведення або завершення процесуальних дій; обставини, що перешкоджали здійснити ці процесуальні дії раніше. Оцінюючи наведені обставини прокурор вищого рівня зобов'язаний прийняти виважене рішення щодо необхідності пролонгації слідства (ч. 2 ст. 295 КПК).

По-друге, об'єктивному розгляду такого клопотання безперечно сприяє обов'язок для слідчого та прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення цього досудового розслідування, вручити його копію підозрюваному та його захиснику не пізніше ніж за п'ять днів до дня подання клопотання прокурору, уповноваженому на розгляд питання про продовження строку досудового розслідування. При цьому підозрюваний, його захисник мають право до подання клопотання про продовження строку досудового розслідування

подати слідчому або прокурору, який ініціює це питання, письмові заперечення, які обов'язково долучаються до клопотання і разом з ним подаються прокурору, уповноваженому на його розгляд (ч. 3 ст. 295 КПК).

По-третє, із змісту аналізованої статті вбачається, що підставою продовження строку досудового розслідування прокурором є наявність переконливих аргументів, що додатковий строк необхідний для отримання доказів, які можуть бути використані під час судового розгляду, або для проведення чи завершення проведення експертизи, за умови що ці дії не могли бути здійснені чи завершені раніше з об'єктивних причин. Поруч з цим прокурор відмовляє у задоволенні клопотання та продовженні строку досудового розслідування у разі, якщо досліджені під час вирішення цього питання обставини свідчать про відсутність достатніх підстав вважати, що сталася подія кримінального правопорушення, яка дала підстави для повідомлення про підозру, та/або підозрюваний причетний до цієї події кримінального правопорушення.

В цьому контексті варто звернути увагу на рекомендації, висловлені у вказівці прокурорам всіх рівнів «Про дотримання встановлених законом строків досудового слідства та тримання обвинувачених під вартою» від 27 квітня 2004 року [3]. Так, із змісту документу вбачається, що при прийнятті рішення про продовження строків слідства прокурорами повинна враховуватись наявність окремої довідки про докази; пояснення про причини, внаслідок яких виникла необхідність продовження процесуальних строків; плану розслідування кримінальної справи; копії постанови про створення слідчо-оперативної групи з урахуванням обсягу слідчих дій, які необхідно виконати; протоколу оперативної наради у прокурора, який підтримав клопотання. Разом з тим у даному акті акцентується увага на необхідності проку-

рору, який здійснює контроль, особисто вивчати хід слідства, у тому числі шляхом ознайомлення зі справою.

Наведені настанови не втратили ані чинності, ані актуальності і на сьогоднішній день, а їх урахування безперечно буде сприяти виваженому вирішенню питання щодо продовження терміну розслідування, встановленню строків, реально необхідних для його завершення, а також уникненню прийняття необґрунтованого рішення.

На підставі аналізу процесуального законодавства можна визнати, що законодавець з метою найскорішого вирішення питання про продовження строків регламентував певні обмеження в часі при розгляді аналізованого клопотання. Так, вивчення положень КПК України дозволяє виокремити такі види строків в такому разі:

– строк, протягом якого уповноважений суб'єкт зобов'язаний звернутися до прокурора, слідчого судді для вирішення відповідного питання. Зокрема, клопотання про продовження строку досудового розслідування подається не пізніше п'яти днів до спливу строку досудового розслідування, встановленого ст. 219 КПК України (ч. 5 ст. 294 КПК). Наслідками недотримання цих строків є відмова у задоволенні такого клопотання;

– строк, протягом якого прокурор зобов'язаний розглянути зазначене клопотання (що сприятиме вчасному його розгляду). Так, відповідно до частини 4 статті 295 КПК України прокурор, уповноважений вирішувати питання продовження строку досудового розслідування, зобов'язаний розглянути клопотання не пізніше трьох днів з дня його отримання, але в будь-якому разі до спливу строку досудового розслідування;

– строк (найкоротший термін), який прокурор зобов'язаний визначити, достатній для потреб досудового розслідування. У разі відмови у продовженні строку досудового розсліду-

вання прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення цього досудового розслідування, зобов'язаний протягом п'яти днів здійснити одну з дій, передбачених частиною 2 статті 283 КПК України (частини 7, 9 ст. 295 КПК).

Характеризуючи правову природу продовження строків розслідування прокурором з одного боку (з урахуванням викладеного) можна констатувати наявність певних гарантій прийняття небезпідставного та виваженого рішення щодо збільшення тривалості розслідування. Однак з іншого, оцінюючи такий порядок з позиції змагальності та забезпечення права на захист, реалізація цих принципів фактично залишається поза увагою законодавця. Очевидно, що в даному випадку сторона обвинувачення має відповідні процесуальні переваги перед стороною захисту.

Як справедливо акцентує увагу І. В. Гловюк, аналізуючи приписи статті 295 КПК України, законодавець ані у цій статті, ані у інших прямо не визначає процесуальні санкції за невиконання обов'язку вручити копію клопотання підозрюваному та його захиснику не пізніше ніж за п'ять днів до дня подання клопотання прокурору. Наведене, на переконання вченої, ставить під сумнів дієвість механізму забезпечення права сторони захисту отримати копію такого клопотання, адже продовження строку досудового розслідування є умовою правомірності проведення стороною обвинувачення подальших процесуальних дій, у тому числі слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) щодо доказування причетності підозрюваного до вчинення кримінального правопорушення. Таким чином, заперечення законності та обґрунтованості продовження строку досудового розслідування може розглядатися як прояв заперечення законності та обґрунтованості кримінального переслідування у контексті встановлення обставин, які входять до предмета

доказування, та формування меж доказування [4, с. 34–36].

З метою забезпечення реалізації згаданих засад кримінального провадження, вважаємо, що дане клопотання має розглядати учасник, який не є представником зі сторони обвинувачення та який може гарантувати незалежне оцінювання потреби пролонгації строків розслідування. З огляду на викладене, доцільно уповноважити виключно слідчого суддю на продовження строку досудового розслідування, який, на нашу думку, зможе забезпечити процесуальну рівноправність сторін, що буде сприяти уникненню прийняття необґрунтованого рішення.

І останнє, на що варто з нашої позиції звернути увагу, це відсутність обов'язку для слідчого, прокурора, слідчого судді при вирішенні питання продовження строків розслідування враховувати інтереси потерпілого. В цьому контексті відзначимо прогресивні положення КПК Італії [5], де у статті 406 встановлено порядок продовження попереднього розслідування, відповідно до якого прокурор до закінчення строку може просити суддю, якщо розслідування є складним, продовжити його строк. Продовження може бути дозволено лише один раз і на період, що не перевищує шести місяців. Згідно з пунктом 3 аналізованої статті, суддя забезпечує інформування не тільки підозрюваного, але і потерпілу сторону про запит на продовження строків розслідування.

Вважаємо, що такий правовий припис якнайкраще регулює порядок продовження строків розслідування, збалансовуючи при цьому інтереси сторін. З одного боку, законодавець Італії надає можливість стороні обвинувачення завершити розслідування, а з іншого нейтралізує спроби затягування розслідування, передбачаючи можливість одноразового продовження за клопотанням прокурора за наявності виняткової підстави, що відображає складність розслідування,

і, як наслідок, потребує збільшення строків досудового розслідування.

Підводячи підсумки, зауважимо, що законодавча можливість продовження строків розслідування з одного боку передбачає вирішення питання про додатковий строк необхідний для отримання доказів, які можуть бути використані під час судового розгляду, або для проведення чи завершення проведення експертизи. Однак з іншого – процедура збільшення тривалості розслідування не повинна ігнорувати змагальну модель, в якій обов'язок вирішення питання продовження строків повинен покладатися виключно на слідчого суддю, що буде сприяти самостійному обстоюванню сторонами обвинувачення і захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими кримінальним процесуальним законодавством.

Стаття присвячена висвітленню деяких законодавчих положень, що регламентують процесуальний порядок продовження строків досудового розслідування прокурором. З'ясовано, що у статтях 294, 295, 295-1 КПК України передбачено дві процедури продовження зазначених строків. Відповідно до першої – термін досудового розслідування продовжує прокурор, керівник окружної прокуратури, керівник обласної прокуратури або його перший заступник чи заступник, заступник Генерального прокурора (до трьох місяців). У другому випадку строк досудового розслідування (до шести та до дванадцяти місяців) продовжується слідчим суддею за клопотанням слідчого погодженого відповідним прокурором вищого рівня.

На основі аналізу правових приписів КПК України визначено, що зміст процедури відтермінування розслідування передбачає певні гарантії прийняття прокурором вищого рівня вмотивованого та законного рішення щодо продов-

ження строків розслідування.

Виокремлено три види строків при вирішенні питання прокурором про збільшення тривалості досудового розслідування: строк, протягом якого уповноважений суб'єкт зобов'язаний звернутися до прокурора для вирішення відповідного питання; строк, протягом якого прокурор зобов'язаний розглянути зазначене клопотання; строк, який прокурор зобов'язаний визначити, достатній для потреб досудового розслідування.

Проаналізовано процедуру пролонгації строків досудового розслідування прокурором з позиції змагальності та забезпечення права на захист. Констатовано необхідність законодавчо забезпечити інформування не тільки підозрюваного, але і потерпілу сторону у разі ініціювання питання про продовження строків розслідування.

Звернено увагу на зарубіжний досвід Італії. Зроблено висновок, що прогресивні положення кримінального процесуального законодавства Італії якнайкраще регулюють порядок продовження строків розслідування, збалансовуючи при цьому інтереси сторін. З одного боку, законодавець Італії надає можливість стороні обвинувачення завершити розслідування, а з іншого нейтралізує спроби затягування розслідування, передбачаючи можливість одноразового продовження за клопотанням прокурора за наявності виняткової підстави, що відображає складність розслідування, і, як наслідок, потребує збільшення строків досудового розслідування.

Ключові слова: досудове розслідування, порядок продовження, процесуальні строки, прокурор.

Okolotenko D. Certain aspects of the legislative regulation of the procedure for extending the terms of the pre-trial investigation by the prosecutor

The article is devoted to the coverage of some legislative provisions

regulating the procedural procedure for extending the terms of the pre-trial investigation by the prosecutor. It was found that articles 294, 295, 295-1 of the Criminal Procedure Code of Ukraine provide for two procedures for extending the specified terms. According to the first, the term of the pre-trial investigation is extended by the prosecutor, the head of the district prosecutor's office, the head of the regional prosecutor's office or his first deputy or deputy, deputy of the General Prosecutor (up to three months). In the second case, the term of the pre-trial investigation (up to six and up to twelve months) is extended by the investigating judge at the request of the investigating officer approved by the corresponding higher-level prosecutor.

Based on the analysis of the legal provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine, it was determined that the content of the procedure for delaying the investigation provides certain guarantees for the high-level prosecutor to make a reasoned and legal decision regarding the extension of the investigation period.

Three types of terms are distinguished when the prosecutor decides on the extension of the duration of the pre-trial investigation: the term during which the authorized entity is obliged to contact the prosecutor to resolve the relevant issue; the period during which the prosecutor is obliged to consider the specified petition; the term, which the prosecutor is obliged to determine, for the needs of the pre-trial investigation.

The procedure for extending the terms of the pre-trial investigation by the prosecutor from the perspective of competition and ensuring the right to defense is analyzed. The necessity of providing information not only to the suspect, but also to the injured party in case of initiation of the question of extension of the investigation period has been established.

Attention is drawn to the foreign experience of Italy. It was concluded that the progressive provisions of the Italian criminal procedural legislation best regulate the procedure for extending the investigation period, while balancing the interests of the parties. On the one hand, the Italian legislator provides an opportunity for the prosecution to complete the investigation, and on the other, neutralizes attempts to delay the investigation, providing for the possibility of a one-time extension at the request of the prosecutor in the presence of an exceptional reason that reflects the complexity of the investigation and, as a result, requires an increase in the terms of the pre-trial investigation.

Key words: pre-trial investigation, extension procedure, procedural terms, prosecutor.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10. № 11–12. № 13. ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-1775>.
2. Рішення Вищої ради правосуддя № 646/1дп/15-21 від 17 березня 2021 року. Акти Вищої ради правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/acts>
3. Про дотримання встановлених законом строків досудового слідства та тримання обвинувачених під вартою: вказівка ГПУ, МВС, СБУ [...] від 27.04.2004 № 04/1-229вих-04-122окв,4775/Бл,5424203/5/09-001[...]. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_229900-04#Text
4. Гловюк І. В. Деякі питання дотримання права на захист у досудовому розслідуванні. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 2. С. 33–39.
5. Zakon o kaznenom postupku Italije. 2023. (Ukaz predsjednika od 22. rujna 1988., br. 477). [Ažurirano od 11.2.2023.]. Brocardi.it – L'avvocato in un click! URL: <https://www.brocardi.it/codice-di-procedura-penale/>